

A vila imaxinada

COMPOESCENAS

UNHA ACHEGA DE ROI VIDAL PONTE

Deputación
DA CORUÑA

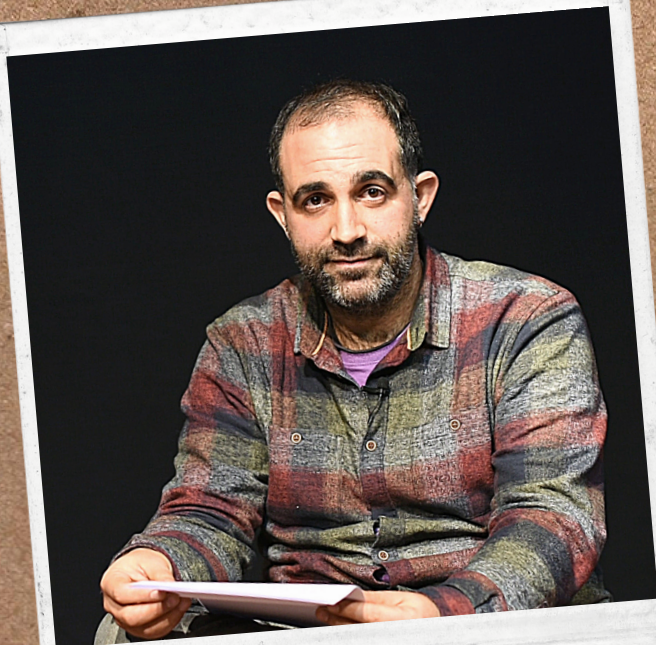

asociación de
escritoras
escritores
en lingua galega
www.aelg.gal

COLABORA:

Concello
de AMES

ver o video >>>

Compoescenas:

Xeografía do teatro galego.

Compoescenas é un convite para coñecer o teatro que fica e nace en Compostela. Desde as representacións amadoras do teatro en galego e as representacións do teatro de cámara ate as novas tendencias da dramaturxia o teatro non só se pensa e se escribe. O teatro represéntase, ensáíase, fórxase nos lugares onde as compañías dispoñen dun lugar axeitado para a creación, evoluciona e fai que sexamos felices. Case nada, non si?

Parece axeitado que sendo esta proposta para centros de estudo, o primeiro lugar do que falemos sexa un colexio. A historia xeográfica do teatro en galego profesional de Santiago de Compostela nace no colexio Lasalle. Mais concretamente no seu salón de actos, que xa nos anos 70 recibía visitas de moitas compañías de teatro da escena española. Hoxe en día aínda se emprega como teatro para o alumnado do centro e para goce da cidade. Aquí estreouse por primeira vez na historia de Galicia unha obra producida por unha compañía profesional, no 16 de maio de 1978. A compañía era Teatro Antroido, baixo a dirección de Eduardo Alonso, e estreaban Laudamuco, señor de ningures, un texto dramático orixinal de Roberto Vidal Bolaño.

Porén, debemos empezar polo principio e así retroceder no tempo e cambiar de ubicación. Vaíamos á Praza da Quintana, no corazón da cidade, mais ben no corazón do casco histórico da cidade. A gran escalinata, o convento, a catedral, un espazo nin pechado nin aberto no que hoxe en día lembramos vivir manifestacións, concertos ou representacións de teatro ao aire libre. Un dos primeiros escenarios onde en Compostela se representou teatro. Faríase baixo a autoría de Castelao, nunha obra ben coñecida por todas e todos vós: Os Vello non deben namorarse. Que como foi? Espectacular, porque esa é a función do teatro, ser o espectáculo que nos abre os ollos, nos reflicte a realidade e nos diverte. Alí, ategada de espectadoras e espectadores, no día 25 de Xullo do ano 1961, atopábase ás figuras senlleiras da cultura do momento en primeira fila: Otero Pedrayo, Figueira Valverde, Ramón Piñeiro, Fernández del Riego, Álvaro Cunqueiro, Antón Fraguas, Fermín Bouza Brey e as irmás do propio Castelao. Pero este tipo de teatro, popular e necesario, non era teatro profesional, era teatro amator.

AUTOR: Roi Vidal Ponte

BIOGRAFÍA: (Santiago de Compostela, 1982) profesor, filólogo, poeta, dramaturgo, crítico teatral, músico e director de escena. Comezou publicando poesía e teatro en revistas como Revista das Letras, Dorna ou Casahamlet. Finalista en 2008 do II Premio Diario Cultural de Teatro Radiofónico (Xerais) coa peza Último Capítulo, do Premio Xuventude Crea en 2010 co poemario Pop (Xunta de Galicia) e en 2011 co relato un Coitelo manchado de graxa. En 2012 obtivo o Premio Concello de Carral co poemario Teatro. A súa peza "Canción triste de Wall Street" forma parte do libro Banqueiros (Laiovento, Premio da Crítica 2013). En 2014 publicou unha biografía de Roberto Vidal Bolaño titulada Fóra de Portas (Edicións Positivas).

Como director de teatro estrea as pezas Matilde, de David Pobra e Mario Benedetti (para Bicodobrelo, 2008), Faraos (Tirita Producións, 2011), Operación Triunfo (creación colectiva de Gargallada Teatro a partir de Ubu Roi de Alfred Jarry, 2015) e Illa/Ollo, a partir dun texto de Manuel Lourenzo (coa compañía Nasdrovia, 2015). No 2018 inicia a súa actividade nos Obradiros de Teatro do Concelo de Ponteareas, coa dirección da peza O paraugas transparente, de creación colectiva.

Crítico e estudoso do feito teatral en medios como Vieiros, Faro de Vigo, Protexta ou Praza Pública, actualmente forma parte do consello de redacción da erreguete.

A representación lévase a cabo grazas ao labor da Asociación Cantigas e Agarimos, que daquela tiña a súa sede na rúa Algalia número 11. Moito pasou desde entón. Agora Cantigas continúa a conservar o noso folklóre desde o antigo CEIP Ramón Cabanillas, no Castiñeiríño e Algalia 11 fica abandonada despois de gorecer ao centro social okupado Escárnio e maldizer. Pero non adiantemos acontecementos.

Ao ano seguinte da representación de Os Vello, en 1962, represéntanse tamén na Praza da Quintana varios autos sacramentáis de Calderón de la Barca a través da compañía Ditea de Agustín Magán. Así, no día de Corpus o teatro busca o clásico e cada 25 de Xullo representaranse neste lugar obras máis contemporáneas. Como vedes, en Compostela, o teatro galego empezou a resucitar durante o franquismo, fóra dos recintos específicos do circuío teatral. Tal é a revolución da escena, que non se adapta a ser contida por paredes.

Finado o franquismo e constituída a autonomía, nace en Ribadavia a Xeración Abrente, falamos dos primeiros anos setenta, formada por un grupo de dramaturgas e dramaturgos dispostos a experimentar coas novas linguaxes do teatro e que serían o inicio do teatro independente galego, en contraposición co teatro de cámara, dous estilos que conviviron durante certo tempo pero que, como veredes, crearon un legado moito máis amplo chegados os nosos días...

Esta evolución tivo como colofón a fundación do Centro Dramático Galego en 1984, a compañía institucional do noso teatro. De novo a sede do CDG non se mantivo sempre no mesmo lugar, sendo a súa sede orixinal o primeiro andar do edificio no que se atopa o café Casino da Rúa do Vilar. Aquí naceron representacións como A Pousadeira, Espectros, A casa dos afogados e mesmo Saxo Tenor.

Chegamos xa ao momento no que podemos falar da creación dun circuío teatral na cidade, partindo da sede do CDG e tendo en conta escenarios como os do Cine Yago, reaberto pola compañía de Títeres Cachirulo á que logo se sumou Teatro do Noroeste (operativo como sala privada de teatro ata o 2007), a Sala Galán (na rúa Gómez Ulla) rexentada por Matarile, ou a Sala Nasa, sita na Carballeira de San Lourenzo e rexentada pola compañía Chévere.

A existencia dun circuío privado non interfere co CDG, de feito, no ano 1995 a sede do Centro Dramático pasa a ser o Salón Teatro, na Rúa Nova. Nese ano mentres estaban a levar a cabo remodelacións, atopáronse baixo o edificio restos arqueolóxicos do século XVI, anacos de historia que fica soterrada debaixo do patio de butacas, lembrádeo cando esteades alí.

Se ben o Salón Teatro é o lugar de referencia para a creación institucional da dramaturxia e escena galega, o Teatro Principal, derradeiro protagonista desta historia, é o gran referente do teatro burgués da cidade. O edificio tivo na súa historia tres etapas fundamentais. A primeira no século XIX no que se empregou como salón burgués para as festas das clases pudentes da cidade. A segunda a comezos dos anos 1920 instalando un cinematógrafo para a proxección de películas de cinema silente. A terceira etapa, desde mediados do franquismo e ate a actualidade, corresponde á función do Teatro Principal coma o da grande sala de teatro para o público compostelán. O Principal non só acolle ao teatro, senón que tamén acubilla outras propostas de grande interese lúdico e cultural, como o Festival de curtas, Cineuropa ou concertos de bandas e solistas do momento.

Con todo, no teatro cólase a vida como a vida non pode deixar de ser parte do teatro. E así, Roi Vidal, narra en primeira persoa o acontecido naquela noite do ano 1990, na que a polémica estrea de Yerma, de Federico García Lorca, nun Teatro principal repleto de personalidades relacionadas coa política, non puido ser.

Benvidas e benvidos aos teatros de Compostela. Lugares para coñecer. Lugares espello. Lugares para coidar e para descubrílos a nós mesmas.

Propostas didácticas:

ACTIVIDADE 1: CANTO LEMBRAS?

1. En que lugar se representou por primeira vez en Galicia a obra "Os vellos non deben namorarse"?

- a) Praza de Vivos
- b) Praza da Quintana
- c) Praza do Obradoiro
- d) Cemiterio da Quintana

2. Onde estaba a vella sede de Cantigas e Agarimos?

- a) Na Rúa do Vilar 11
- b) Na Algalia 11
- c) No colexio Lasalle
- d) Na sede actual do auditorio Abanca

3. En que ano se representou a primeira obra de produción galega?

- a) 1961
- b) 1983
- c) 1995
- d) 1978

4. Por que Castelao non puido acudir á estrea da súa obra en Compostela?

- a) Estaba morto
- b) Estaba enfermo
- c) Pinchoulle o coche
- d) Estaba exiliado

5. Onde nace a Xeración Abrente?

- a) Compostela
- b) Ribadavia
- c) Santiago
- d) Cangas do Morrazo

6. Onde se coloca a directora de escena para dar instrucións ao elenco?

- a) Na platea
- b) Onde sexa preciso
- c) No patio de butacas
- d) Na billeteira

7. Cales destas salas forman parte do circuíto actual de teatro de Compostela?

- a) Nasa, Yago.
- b) Yago, Galán.
- c) Todas permanece activas e abertas.
- d) Todas están pechadas.

8. Cales destas salas forman parte do circuíto actual de teatro en Compostela?

- a) Agustín Magán, Auditorio de Galicia, Abanca, Roberto Vidal Bolaño
- b) Agustín Magán, Nasa, Roberto Vidal Bolaño, Auditorio Abanca
- c) Auditorio de Galicia, Teatro Principal, Galán, Salón Teatro
- d) Salón Teatro, Roberto Vidal Bolaño, Yago, Agustín Magán

9. En que se empregaba o Teatro Principal na súa primeira etapa?

- a) Sede dun partido político.
- b) Cinema de películas silentes.
- c) Teatro de cámara.
- d) Sala de festas.

10. Cantas veces vas ao teatro ao ano?

- a) Nunca
- b) Menos de cinco.
- c) Máis de seis e menos de dez.
- d) Máis de once.

Solucionario:

1: Praza da Quintana 2: Na Algalia 11 3: 1978 4: Estaba morto 5: Ribadavia 6: No patio de butacas 7: Todas están pechadas 8: Agustín Magán, Auditorio de Galicia, Abanca, Roberto Vidal Bolaño 9: Sala de festas

Disponse dunha versión dixital deste cuestionario na plataforma kahoot, [clíca aquí](#) para acceder á ligazón.

Propostas didácticas:

ACTIVIDADE 2: OBSERVADORES OU OBSERVAD@S?

O teatro é un espello, e hoxe en día temos un montón de espellos. Non só as superficies cristalinas que temos na casa, tamén calquera superficie que nos devolve unha imaxe. Pasamos tempo observándonos e observando. Fagamos unha proposta escénica ligada á vosa xeografía, ligada á vosa aula.

Precisamos: un móbil ou unha cámara de fotos, un ordenador de aula, conexión a internet e unha conta común á que subir as fotografías que realizaremos (podemos usar a aplicación Padlet para facelo en tempo real, tamén se pode empregar a plataforma TicToc se estades cómodos facéndoo deste xeito).

- Paso un: Observamos. Tira unha fotografía da persoa que está máis preto de ti, unha soa, non vale tira dez e escoller unha. Aplica un filtro, o que máis che guste. E agora procura no libro de galego (ou noutro libro calquera, ou texto que recomende o profesor ou profesora) un pequeno texto ou un verso que lle vaia ben a esa imaxe. Esquece que coñeces á persoa. Pensa, trata de observar. De ver. De quedar coa esencia dos pequenos detalles. Fíxate nas cores da fotografía. Ou fíxate na ollada da persoa á que acabas de retratar, ou na súa roupa. Fíxate no que che suxire a postura, o aceno. Escribe ese texto sobre a fotografía e crea un cancelo (#) de non máis de tres palabras encadeadas para titular a imaxe.
- Paso dous: Obsérvannos. Repite a experiencia pero partindo dun selfie que farás na propia aula.
- Paso tres: Subide todas as creacións ao padlet (ou a calquera repositorio común que se poda proxectar desde o ordenador de aula) e comentádeas na clase. Como vos sentides mellor, observando ou sendo observadas? Que é máis doado, falar dos demais ou falar dun ou dunha propia? Levamos máscaras cando nos observamos a nós propias? Cando tiramos un selfie somos honestas ou tentamos representar un papel?
- Paso catro (nivel avanzado): a actividade remata aquí, pero pode ampliarse cun concurso de micro-relatos baseados nas fotografías, ou unha breve invención de personaxes diferentes a quen realmente son, pero que respondan á imaxe proxectada na instantánea.

Ámbito docente:

O Decreto 86/2015, de 25 de Xuño, polo que se establece o currículo da ESO e Bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, trata no seu artigo 4º os elementos transversais, é dicir, os elementos que se traballarán en todas as áreas, sen prexuízo do seu tratamento específico. Este artigo cita numerosos elementos transversais, entre eles a comprensión lectora (CL); a expresión oral e escrita (EOE), a comunicación audiovisual (CA); as tecnoloxías da información e a comunicación, (TIC); a educación cívica e constitucional (ECC); a igualdade efectiva entre homes e mulleres (GX); a igualdade de trato e non discriminación (IG); a resolución pacífica de conflitos (RPC) ou a educación en valores (VAL). Esta proposta didáctica responde a estes coñecementos transversais.

Asemade, resaltamos o grupo de obxectivos xerais que coidamos poden ser obxecto de traballo a partir desta sesión de aula:

a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.

d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.

g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.

h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.

l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.

m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.

o) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

Deste xeito recomendamos o emprego desta proposta didáctica para os cursos de 3º e 4º da ESO, puidendo extenderse a grupos de Bachelato ou ao ensino de Formación profesional.

De xeito máis específico, suxerimos unha serie de estándares de aprendizaxe relacionados coa pílula didáctica Compoescenas que poden ser de utilidade para desenrolo da presente actividade:

3º da ESO

LGB1.7.1. Participa activamente en debates ou coloquios, respecta as regras de interacción, intervención e cortesía, manifesta as súas opinións e respecta as dos demais.

LGB1.10.2. Emprega as TIC para facer as súas presentacións máis claras e atractivas visualmente.

GB2.12.1. Planifica a composición dos escritos en función do tipo de texto e da situación comunicativa para redactar textos adecuados, coherentes e ben cohesionados.

LGB3.2.1. Produce textos orais e escritos de diferentes xéneros cun correcto uso das distintas categorías gramaticais.

LGB3.6.1. Emprega textos orais e escritos e respecta as normas gramaticais.

LGB4.1.1. Valora a lingua como medio de relación interpersoal e de sinal de identidade dun pobo e amósase capaz de explicar a súa postura.

LGB4.6.1. Coñece o que é un prexuízo, detecta e analiza a presenza de prexuízos de carácter sociocultural e sociopolítico cara ao galego na súa práctica lingüística e na do seu contorno.

LGLB5.6.2. Desenvolve o gusto pola escrita como instrumento de comunicación capaz de analizar e regular os sentimentos e xuízos.

4º da ESO:

LGB1.1.1. Comprende o sentido global de textos orais dos medios de comunicación audiovisuais, identifica o propósito, a tese e os argumentos de noticias debates ou declaracións, determina o tema e recoñece a intención comunicativa do/da falante.

LGB1.4.1. Identifica a intención comunicativa, a idea principal e as secundarias, de calquera texto oral, formal ou informal, producido na variante estándar ou en calquera das variedades dialectais.

LGB2.1.4. Deduce información global do texto a partir de contidos explícitos e implícitos.

LGB2.1.5. Entende o significado de palabras propias do rexistro culto e incorpóraas ao seu discurso.

LGB2.4.4.2. Elabora a súa propia interpretación a partir dos argumentos expresados nun texto.

LGB4.1.1. Valora a lingua como medio de relación interpersoal e de sinal de identidade dun pobo e argumenta fundamentadamente e cun discurso propio a súa postura.

LGB4.4.2. Recoñece os acontecementos relevantes da historia social da lingua galega desde 1916 e elabora textos expositivos sobre as diferentes etapas.

LGB4.4.3. Identifica as causas dos feitos máis relevantes da historia social da lingua galega desde 1916.

LGB4.4.4. Identifica as consecuencias dos feitos máis relevantes da historia social da lingua galega desde 1916.

LGLB5.1.1. Identifica os distintos períodos e xeracións da literatura galega de 1916 ata a actualidade.

LGLB5.3.2. Participa con proveito de audicións de textos narrativos, poéticos, teatrais e ensaísticos representativos da literatura galega de 1916 ata a actualidade e escribe/debate, argumentadamente, sobre os seus valores literarios.

LGLB5.6.2. Desenvolve o gusto pola escrita como instrumento de comunicación capaz de analizar e regular os sentimentos e xuízos.

A vila imaxinada é un proxecto de creación de material de apoio á docencia desde a Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega que se adecúa aos estándares de aprendizaxe da lei educativa vixente e propón alternativas para conseguir os obxectivos de etapa do alumnado do noso sistema educativo en coordinación coa realidade galega na que se atopan.

A vila imaxinada oferta outro xeito de mirar o mundo da man de creadoras e creadores que alicerzan o pensamento nas letras e constrúen pontes e cidades habitadas polo pensamento crítico e polo soño dunha sociedade consciente da súa cultura e do seu labor de usuario e creador da mesma.

Esta achega de Roi Vidal, ademais, explora elementos transversais do currículo como o respecto polo patrimonio material e inmaterial, o desenvolvemento da lingua, apoiase nas competencias clave de CCL, CD, CAA, CSC e CCEC. Pode ser empregada tanto desde a materia de lingua e literatura galega, historia ou desde o ámbito da titoría. A xeito orientativo resaltamos dúas datas conmemorativas para as que a pílula pode ser especialmente axeitada: 27 de Marzo (Día mundial do teatro) e a semana do 17 de Maio (Semana das letras galegas).

Como temáticas principais da proposta didáctica resaltamos: dramaturxia, historia de finais do século XX, patrimonio inmaterial, valor da literatura, propostas de animación e achegamento a arte escénica, pensamento crítico, desenvolvemento e crecemento persoal, oralidade, debate.

A vila imaxinada é un proxecto da AELG creado co
amparo da Deputación de A Coruña.

Proposta didáctica: Roi Vidal Ponte

Coordinación: Anna R. Figueiredo

Ilustración de capa: Luz Beloso

Maquetación e produción audiovisual: Beatriz Pereira